

วารสารวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เสียงตะโกนอันเจียบจั้น สีแดง เลือดและน้ำตาใน
'สถานการณ์ฉุกเฉิน'

นันทา การแข็ง

อ.ม.(ภาษาไทย), อาจารย์

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Journal of Humanities and Social Sciences

เสียงตะโกนอันเจียบบั่น สีแดง เลือดและน้ำตาใน ‘สถานการณ์ฉุกเฉิน’

บทนำ

หนังสือเรื่อง สถานการณ์ฉุกเฉิน ตีพิมพ์ในเดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2554 เป็นผลงานของ วรพจน์ พันธุ์พงศ์ ที่ถ่ายทอดมุมมองจากประสบการณ์ที่ได้ศึกษาและเข้าไปสังเกตการณ์การชุมนุมของกลุ่มคนเสื้อแดงในฐานะสื่อมวลชนอิสระ หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยบทกวี 39 บท บทความ 6 เรื่อง และมีบทสัมภาษณ์ 1 บท

หนังสือเล่มนี้เป็นความพยายามของวรพจน์ที่จะเล่าถึงเรื่องราวที่ได้จากการศึกษาและการเข้าไปสัมผัสกลุ่มคนเสื้อแดง เขายืนยันในฐานะของสื่อมวลชนอิสระที่อยู่ในสนามข่าวว่า

ไม่ว่าจะชอบหรือชัง สังคมไทยปฏิเสธการเกิดขึ้นของคนเสื้อแดงไม่ได้ ไม่ว่าจะชอบหรือชัง สังคมไทยลบประวัติศาสตร์การปิดล้อมมาคนเสื้อแดงไม่ได้ ไม่ว่าจะชอบหรือชัง สังคมไทยล้างหรือไล่คนเสื้อแดงออกไปจากแผ่นดินนี้ไม่ได้

(วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 10)

ด้วยเหตุนี้เอง วรพจน์จึงกล่าวว่า ในยุคของข้อมูลข่าวสาร สิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมต้องทำเพื่อลดความขัดแย้ง คือ การเปิดพื้นที่หรือเวทีสำหรับการศึกษาและทำความเข้าใจคนกลุ่มนี้อย่างจริงจัง ดังที่เขาได้ฟันธงลงไปว่าเรา “ไม่มีทางเลือกอื่น”

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนวรพจน์เองก็พยายามทำความเข้าใจทั้งสองฝ่ายที่เป็นคู่ขัดแย้ง โดยเล่าว่า ตน “เคยเข้าไปติดตามเผ่าดูการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยอยู่นาน เขียนบทความเสนอความคิดเห็นด้วยและเห็นแย้งก็หลายหน”

(วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 58)

เขาสรุปในตอนท้ายของข้อเขียนหนึ่งในเล่ม ที่มีชื่อว่า ‘เกี่ยวกับสถานการณ์ฉุกเฉิน’ อันเป็นเสมือนคำนำของหนังสือเล่มนี้ว่า “ทางเดียวที่จะนำความยุติธรรม

คืนสู่สังคมได้ก็คือความจริง” (วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 11) แต่การใช้คำว่าความจริงในที่นี้ ดูจะยังไม่ค่อยมีน้ำหนัก หรืออาจเสี่ยงต่อความเข้าใจอันคลาดเคลื่อน เพราะในความขัดแย้งนั้น ‘ความจริง’ ก็มีหลายชุด ต่างฝ่ายต่างอาจอ้างว่าตนเป็นผู้ถือครอง

สิ่งที่พอทำได้จริงเป็นสิ่งที่วรพจน์เองก็กล่าวไว้แล้วว่าคือ “การศึกษาและความพยายามที่จะเข้าใจพวกเขา (คนเสื้อแดง - ขยายความโดยผู้เขียนบทความ) เท่านั้น คือหนทางสู่แสงสว่างและความสงบสันติ” (วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 11)

ผู้อ่านจะได้สัมผัสหลากหลายความรู้สึกที่ผู้เขียนถ่ายทอดออกมาอย่างมีพลัง ไม่ว่าจะเป็นความอึดอัดคับข้องใจ ความเห็นอกเห็นใจ รวมถึงความเข้าใจ วรพจน์ถ่ายทอดความรู้สึกอย่างซื่อตรงและไม่ปิดบัง จริงอยู่เขาอาจมิได้ประกาศเลือกข้างอย่างชัดเจน เพราะนั่นเองก็เป็นคุณสมบัติอันสือมวชนที่ดีพึงมี คือ การรับฟังและทำความเข้าใจทุกฝ่าย แต่สิ่งที่เราสัมผัสได้อย่างชัดเจน คือ เขา ‘เห็นอกเห็นใจ’ กลุ่มคนเสื้อแดง

บทกวี “มือบิลเจอร์” เป็นบทกวีที่เรียกร้องให้ผู้คนศึกษาและทำความเข้าใจกับผู้ชุมนุมโดยการ “ไปมือบ” เราคงไม่อาจตีความว่าวรพจน์เรียกร้องให้ผู้อ่านไปร่วมชุมนุม หากแต่เขาเรียกร้องให้สังคมทำความเข้าใจกลุ่มผู้ชุมนุม วรพจน์ใช้คำว่า “ไปตั้งใจฟังเสียงของแผ่นดิน” อันอาจหมายความว่า เสียงของผู้คนหรือข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมนั้นเป็นเสียงของเพื่อนร่วมชาติที่ควรแก่การรับฟัง

บ้านเมืองนี้มีปัญหาหนักแค่ไหน
เพื่อนเอ๋ย, เธอจะเข้าใจ เมื่อไปมือบ.

(วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 13)

วรพจน์ตั้งข้อสังเกตว่า เราอยู่ในโลกยุคข้อมูลข่าวสาร สื่อมีประโยชน์มหาศาล และสื่อนี้เองที่กำลังปั่นป่วนยุ่งให้คนฆ่ากัน ในบทกวี “ดูโลก ฟังคน” วรพจน์เรียกร้องให้ผู้คนหันมาทำความเข้าใจอย่างจริงจังต่อสถานการณ์ความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำความเข้าใจจากเหง้า ที่มาที่ไป การเกิดขึ้น มีอยู่จริง ความซับซ้อนของกลุ่มคนเสื้อแดง

เสียงตะโกนอันเจี๊ยบบั่น สีแดง เลือดและน้ำตาใน ‘สถานการณ์ฉุกเฉิน’

เลิกดูหนังฟังเพลงกันสักปี จะดีไหม

ปิดไฟแล้วเปิดใจออกไปเดินถนน

ไปฟังเสียง สบตาประชาชน

น้ำตาคนชั้นกว่าเลือดตัวละคร

ปิดไฟแล้วเปิดใจออกไปเดินถนน

ไปฟังเสียง ไปสบตาประชาชน

เลือดและคนนอกจอรอความรัก

(วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 37)

วรรคที่ว่า “น้ำตาคนชั้นกว่าเลือดตัวละคร” มีประเด็นที่น่าใคร่ครวญข้อหนึ่ง ไขหรือไม่ว่าเราเห็นอกเห็นใจความรันทดหตุที่เกิดขึ้นกับชีวิตตัวละคร แต่เราอาจมิได้เฉลียวใจว่าผู้คนที่โลดแล่นอยู่ในชีวิตจริง “นอกจอ” ก็ต้องการความเห็นอกเห็นใจและความเข้าใจไม่ต่างกัน

วรพจน์ พันธุ์พงศ์นำเสนอเนื้อหาผ่านบทกวีอย่างไม่ซับซ้อน และไม่เคร่งครัด หรือพยายามแต่งให้งามตามกรอบฉันทลักษณ์ บทกวีหลายบทแสดงความอัดอั้นตันใจ ผู้เขียนพยายามทำความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้ชุมนุมแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นบทกวีที่มีพลังในการสื่อสารด้วยน้ำเสียงที่ “ชัดเจน” ในการแสดงความรู้สึกที่ “สด”

นอกจากความรู้สึกอัดอั้นในอก บทกวีหลายบทในเล่ม ยังมีลักษณะเสียดสีประชดประชัน บทกวีบทหนึ่งที่โดดเด่นมีชื่อว่า “ขวัญเยยขวัญมา” แสดงความรู้สึกของบางผู้คนที่เป็ชนชั้นกลางในเมืองหลวงที่มีต่อคนเสื้อแดง ในทำนองเดียวกันกับที่นักเขียนคนหนึ่งอธิบายไว้ว่า

ชนชั้นกลางไทยรักษาภาพชนบทที่มีอยู่ในหนัง ในละคร ในโฆษณา ในวรรณกรรม (ความสุขของกะทิ ไม่ใช่नियाะเรื่องแรกที่น่าเสนอภาพชนบทเช่นนี้) แต่รังเกียจชนบทในความเป็นจริง (ขอบดูทุ่งนา แต่อย่าให้ไปเดินในนาละ) ขอบพรว้าเพื่อพุ่มพ่ายถึงบุญคุณชาวนา แต่จะรังเกียจผู้ใช้แรงงานหรือชาวนาชาวไร่อย่างยิ่ง ถ้าคนเหล่านั้นบังอาจละทิ้งชนบทอันแสนสุขมาเรียกร้องประชาธิปไตยหรือสิทธิ

ของพวกเขาในเมืองหลวง เพราะเชื่อเสียแล้วว่าคนบ้านนอกไม่รู้เรื่อง ‘การเมือง’
(คำ ผกา, 2553 : 194)

วรพจน์แสดงทัศนะของชนชั้นกลางบางส่วนในกรุงเทพฯ ที่มีต่อคนเสื้อแดง
ไว้ในบทกวี “ขวัญเอยขวัญมา” ในทำนองเดียวกันด้วยน้ำเสียงเสียดสี เขาเริ่ม
ต้นบทกวีว่า

กลัว ฉันกลัวคนตัวดำดูบ้านนอก
ทำทีบอกอำมาตมาดชิงชิง
สวมเสื้อแดง ‘ไม่ต้องจ้าง ภูมิตั้งค์’
ยืนหน้าห้างสยามฯ ยามราตรี

(วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 40)

บทกวีนี้พยายามให้ “ภาพ” ของคนเสื้อแดงในความรู้ของชนชั้นกลาง
ในกรุงเทพฯ ดังจะเห็นได้จากที่คำที่ใช้ในบทกวียกมาข้างต้น ทั้งคำว่า “ตัวดำ”
และ “ดูบ้านนอก” นอกจากนี้ ตลอดทั้งบทกวีก็ปรากฏถ้อยคำอื่นๆ ที่เป็นภาพ
เหมารวมที่มีต่อกลุ่มคนเสื้อแดง อาทิเช่นคำว่า ดินตบ ปลายร้า แห บั้งไฟ ซ่องโจร
ขาวนาไร่ ไพร่ ใจร้าย เป็นต้น ภาพเหมารวมเช่นนี้เกิดจากอคติและส่งผลเป็น
ความเกลียดชังในที่สุด ในบทความชื่อ “หน้าที่พลเมือง” ในเล่ม วรพจน์กล่าวว่า
“ชีวิตคือความหลากหลาย ข่าวสารก็เช่นกัน” (วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 57)
เขายังคงยืนยันว่า สังคมไม่มีทางเลือกได้อื่น นอกจากการพยายามทำความเข้าใจ
และรับข่าวสารทั้งสองด้าน การรับฟังข่าวสารเพียงด้านเดียวอาจสร้างความเข้าใจ
อันคลาดเคลื่อน ความเกลียดชัง กระทั่งนำไปสู่การทำร้ายซึ่งกันและกันได้ ในที่สุด
ในตอนหนึ่งของบทกวี “สิบเมษาฯ” มีว่า

ทหารร่วงสามสี่นายฉายไปมา
พี่น้องฆ่าตายเกลื่อนมองเหมือนลม

(วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 47)

เสียงตะโกนอันเจียบบั่น สีแดง เลือดและน้ำตาใน ‘สถานการณ์ฉุกเฉิน’

บทกวีสองวรรคนี้แสดงความคับแค้นใจของกลุ่มคนเสื้อแดงได้อย่างน่าสะเทือนใจ ตามข้อเท็จจริงในเหตุการณ์วันที่ 10 เมษายน 2553 หรือปฏิบัติการ ‘ขอคืนพื้นที่’ โดยรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะนั้น มีผู้เสียชีวิตทั้งฝ่ายที่เป็นทหารและฝ่ายพลเรือน รวมทั้งสิ้น 26 คน โดยจำแนกเป็น ทหาร 5 คน และพลเรือน 21 คน (ประชาไท, 2554) บทกวีนี้ได้สะท้อนความคับแค้นใจของผู้ชุมนุมที่เห็นว่าการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนนั้น มิได้ให้ความเสมอภาคระหว่างฝ่ายตนและฝ่ายทหาร

วรพจน์เห็นว่า สื่อมวลชนหาได้มีอิสระอย่างเต็มที่ในการนำเสนอข่าวขณะเดียวกัน ผู้เสพข่าวก็ยังเลือกจะรับข่าวสารเพียงบางด้านที่ตนพอใจ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความเข้าใจผิด และนำมาซึ่งความขัดแย้งที่รุนแรงและฝังรากลึกเขากะตื้นเตือนให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของการศึกษาและทำความเข้าใจสังคมผู้คน และความขัดแย้งให้ถ่องแท้และไม่ปิดหูปิดตา

ไม่รักหรอก ถ้ารักแล้วคลั่งหลง

รักแต่ตรงแต่ผ่านาประหลาด

รักแต่ปาก เท่รัก ฉันทักชาติ

รักโดยขาดการไตร่ตรอง มองให้ลึก

(วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 19)

วรพจน์เรียกร้องว่า ก่อนเราจะเชื่อหรือก่อนเราจะเลือกรักหรือขังสิ่งใด เราควรศึกษา ไตร่ตรองให้ลึกซึ้งเสียก่อน

คำพิพากษาที่สังคมมีต่อกลุ่มคนเสื้อแดงนั้นมีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการรับใช้ทักษิณ การเป็นกลุ่มคนที่ยึดความรุนแรง การเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความรู้ด้านการเมือง ฯลฯ เขาเห็นว่าคำพิพากษาบางประการก็มิได้มีข้อสรุปที่ชัดเจนว่าเป็นความจริง กระทั่งวรพจน์สรุปว่า “สื่อมวลชนกระแสหลักดูเหมือนพร้อมใจกันสรุปว่าคนเสื้อแดงคือปัญหาของสังคม” และคือ “ไอ้คนชั่ว” (วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 58) สิ่งที่เขาสรุปได้อย่างน่าคิดและในขณะเดียวกันก็น่าเจ็บปวด คือ

ภาพเหมารวมในด้านลบทั้งปวงที่สังคมมีต่อกลุ่มคนเสื้อแดงนั้น นำมาสู่ข้อสรุปว่า “พวกนี้ไม่ใช่มนุษย์” (วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 59)

ผู้เขียนบทความเห็นว่า ข้อสรุปดังกล่าวชวนสะท้อนใจยิ่ง ภายใต้อำนาจที่ดูสยดสยองว่า มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน มีข้อเท็จจริง คือ ยังมีคนบางกลุ่ม(หรือหลายกลุ่ม)ถูกมองว่าไม่ใช่มนุษย์ ข้อสรุปดังกล่าวนี้ตรงกับความเห็นของนักวิชาการหลายคน และบางคนก็พยายามอธิบายไว้ในประเด็นเดียวกันนี้ว่า “คนเสื้อแดงกลายเป็นไอ้ควาย หรือแมลงสาบ เพราะพวกเขามองเห็นความดีและความงามที่แตกต่างจากคนชั้นกลางระดับกลางในกรุงเทพฯ อย่างยากที่จะเข้าใจได้” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553: 67)

วรพจน์สรุปว่า ภายใต้อำนาจขัดแย้งอันฝังรากลึก เราควร ‘แสวงหา’ มิใช่ ‘พิพากษา’ และเหนืออื่นใดคือ ‘ศึกษา’ มิใช่ ‘ใส่ร้าย’ (วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 63)

ในบทความ “เสียงตะโกนอันเจียบจั้น” วรพจน์ได้เล่าประสบการณ์ของเขาที่ได้เข้าไปสังเกตการณ์ในกิจกรรมของกลุ่มคนเสื้อแดงที่จัดขึ้นเพื่อรำลึกครบรอบ 6 เดือน เหตุการณ์ 10 เมษายน 2553 โดยเขาเล่าว่าที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เนื่องแน่นไปด้วยกลุ่มคนเสื้อแดง “ตำรวจปราบจลาจลจับพันบักหลักเฝ้าจับตาอย่างเข้มงวด และนั่นไม่มีผลใดๆ เลยกับเสียงตะโกนที่ออกมาจากหัวใจบาดเจ็บ” (วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554: 123) เขาเล่าประสบการณ์ส่วนตัวพร้อมแสดงความคิดเห็นว่า “อยู่ในสนามข่าวมาเกือบสองทศวรรษ ผมไม่เคยพบเจอว่ามวลชนเปลี่ยนแปลงและกลัหายากเท่า พ.ศ.นี้ ปีนจ่อหัวอยู่ยังไม่ใคร่ใคร่ร่าบ เหตุผลง่ายๆ เพราะพวกเขาผ่านคืนวันอันน่าหวาดกลัวมาจนไม่มีอะไรต้องหวาดกลัว พวกเขาสูญเสียจนไม่มีอะไรให้สูญเสีย” (วรพจน์ พันธุ์พงศ์, 2554 : 124)

ชีวิตมนุษย์ไม่อาจเลี่ยงอดีตได้ เพราะอดีตเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนประวัติศาสตร์มนุษย์มาตลอด ตรรกะใดที่อดีตยังไม่ได้ถูกลบหายไปเป็นวาทะหรือการกระทำอันก่อให้เกิดความเจ็บปวด เดือดร้อน หรือนำมาซึ่งการทำร้ายกัน อดีตนั้นก็ยังไม่ได้เป็นภัยในทันที และ “ครั้นเมื่อใดก็ตามที่อดีตเชื่อมโยงเข้ากับการเมือง ก็เปิดโอกาสในการใช้อำนาจและความรุนแรงมีโอกาสขยายตัวไป

เสียงตะโกนอันเจียบบั่น สีแดง เลือดและน้ำตาใน ‘สถานการณ์ฉุกเฉิน’

ตามส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะคติจะปรากฏออกมาในรูปของ ‘ความดี’ หรือจะเป็น ‘ความเลว’ ก็ตาม” (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2552 : 118)

ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้คงมิได้ต้องการให้ผู้อ่านเลือกข้างหรือประณามฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากแต่ต้องการกระตุ้นให้ผู้คนเห็นความสำคัญของการพยายามทำความเข้าใจผู้อื่น โดยเขาเสนอภาพบางด้านของกลุ่มคนเสื้อแดงที่เราอาจอยู่นอกเหนือความรับรู้ของคนทั่วไป และนอกเหนือจากสีแดงของเสื้อที่สวมใส่ เราผู้อ่านคงได้เห็นความเป็นมนุษย์ที่เผชิญความเจ็บปวด ความทุกข์ ความอัดอั้นตันใจของคนกลุ่มนี้ รวมไปถึงมองเห็นอคติบางประการที่สังคมมีต่อคนเสื้อแดง อย่างน้อยที่สุดไม่ว่าชอบหรือชัง เราก็ไม่อาจปฏิเสธความมีอยู่จริงของคนเสื้อแดงได้ การพยายามทำความเข้าใจและศึกษาข้อมูลให้รอบด้านอาจเป็นทางออกของภาวะวิกฤตนี้ได้ มิใช่การหลอกตัวเองว่าเราจะพยายามลบล้างความขัดแย้งและหันหน้ามาปรองดองกัน

เอกสารอ้างอิง

คำ ผกา. 2553. “And I won’t bite”, ใน Red Why : แดงทำไม. กรุงเทพฯ : โอเพ่นบุ๊กส์.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. 2552. ‘ความไม่หลากหลาย’ ของความหลากหลายทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สมมุติ.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2553. “การเมืองและวัฒนธรรมของเสื้อแดง”, ใน Red Why : แดงทำไม. กรุงเทพฯ : โอเพ่นบุ๊กส์.

ประชาไท. 2554. รายงาน : ย้อนรอยจำแนกข้อมูลผู้เสียชีวิตจากการสลายการชุมนุม 10 เมษายน 53 (ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://www.prachatai.com/journal/2011/04/34037> (10 มกราคม 2558)

วรพจน์ พันธุ์พงศ์. 2554. สถานการณ์ฉุกเฉิน. กรุงเทพฯ : บางลำพู.

เสียงตะโกนอันเจียบงัน สีแดง เลือดและน้ำตาใน ‘สถานการณ์ฉุกเฉิน’